

РИБИЦЬКА О.М., НАГОРНА С.О.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОГОВІРНОЇ РОБОТИ У СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛАХ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

PECULIARITIES OF THE ORGANIZATION OF CONTRACTUAL WORK IN THE STRUCTURAL DIVISIONS OF THE MINISTRY OF DEFENSE OF UKRAINE

У статті автори досліджують питання договірної діяльності у структурних підрозділах Міністерства оборони України. Зазначають, що Міністерство оборони України ініціативно укладає різні види договорів для забезпечення обороноздатності держави, покращення умов для військовослужбовців і підтримки вітчизняного оборонно-промислового комплексу. Автори вказують, що в умовах ведення активних бойових дій, дії особливого правового режиму воєнного стану, одним із основних напрямків є укладання імплементаційних угод, контрактів на постачання озброєння, а також угод із приватними виробниками, що включають державні гарантії. Кожен із цих договорів має свою специфіку та роль у загальній стратегії оборонного забезпечення. Також у статті вказується, що важливим напрямом зовнішньої оборонної співпраці Міністерства оборони України є укладання імплементаційних угод з міжнародними партнерами. Зазначають, що істотну частину роботи Міністерства оборони складають контракти на постачання матеріально-технічних засобів для підтримки військовослужбовців у польових умовах. Автори акцентують увагу, на тому, що окрім вищезазначених договорів, Міністерство оборони України, також уклало перші контракти під державні гарантії з приватними виробниками вітчизняного оборонно-промислового комплексу. Дослідивши питання видів договорів, на укладанні яких найбільше на даний час зосереджує увагу Міністерство оборони України в статті досліджується питання нормативно-правового регулювання питання договірної діяльності та порядок виконання всіх етапів роботи з договорами, починаючи від підготовки проекту договору до його виконання та контролю. У висновках підсумовується, що договірна робота в Міністерстві оборони України має стратегічне значення для забезпечення обороноздатності країни, належна організація якої дозволяє забезпечити своєчасне постачання необхідних ресурсів, техніки, озброєння та послуг для армії, а також оптимізувати фінансові витрати та уникати правових ризиків, пов'язаних із неналежним виконанням договорів. Зазначаються проблемні питання, які залишаються не врегульованими та авторами пропонуються шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *правова робота, договори, контракти, цивільно-правові зобов'язання, обороноздатність, юридична служба.*

In the article, the authors investigate the issue of contractual activities in the structural units of the Ministry of Defense of Ukraine. They note that the Ministry of Defense of Ukraine proactively concludes various types of contracts to ensure the defense capability of the state, improve conditions for military personnel, and support the domestic defense-industrial complex. The authors indicate that in the conditions of active hostilities, the operation of the special legal regime of martial law, one of the main directions is the conclusion of implementation agreements, contracts for the supply of weapons, as well as agreements with private manufacturers that include state guarantees. Each of these

agreements has its own specifics and role in the overall defense support strategy. The article also indicates that an important direction of external defense cooperation of the Ministry of Defense of Ukraine is the conclusion of implementation agreements with international partners. They note that a significant part of the work of the Ministry of Defense consists of contracts for the supply of material and technical means to support military personnel in field conditions. The authors emphasize that in addition to the above-mentioned contracts, the Ministry of Defense of Ukraine also concluded the first contracts under state guarantees with private manufacturers of the domestic defense-industrial complex. Having studied the types of contracts, the conclusion of which the Ministry of Defense of Ukraine is currently focusing on, the article examines the issue of regulatory and legal regulation of contractual activities and the procedure for implementing all stages of work with contracts, from the preparation of the draft contract to its implementation and control. The conclusions summarize that contractual work in the Ministry of Defense of Ukraine is of strategic importance for ensuring the country's defense capability, the proper organization of which allows for the timely supply of the necessary resources, equipment, weapons, and services for the army, as well as optimizing financial costs and avoiding legal risks associated with improper execution of contracts. Problematic issues that remain unresolved are noted and the authors propose ways to solve them.

Key words: *legal work, agreements, contracts, civil law obligations, defense capability, legal service.*

Вступ. Організація договірної роботи є важливою складовою діяльності Міністерства оборони України (далі – МОУ), адже укладання та виконання договорів має прямий вплив на забезпечення обороноздатності країни. Оскільки Міністерство об'єднує різні підрозділи, кожен з яких має свої специфічні функції, договірна робота в межах цієї структури повинна бути систематизована та ефективно координована. Договірні відносини включають укладання контрактів на закупівлю військового обладнання, забезпечення фінансових та кадрових питань, а також координацію міжнародного оборонного співробітництва, що в умовах ведення бойових дій є особливо важливим і актуальним питанням.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей організації договірної роботи в структурних підрозділах Міністерства оборони України, визначення ключових аспектів і проблем, що виникають при укладанні та виконанні договорів у сфері оборони, а також оцінка ефективності взаємодії різних департаментів і управлінь Міністерства для забезпечення прозорості, законності та економічної ефективності цих процесів. В ході дослідження також буде розглянуто роль новітніх технологій і сучасних управлінських підходів у вдосконаленні договірної роботи в оборонному секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень на тему «Особливості організації договірної роботи у структурних підрозділах Міністерства оборони України» свідчить, що ця тема є малодослідженою в науковій літературі. Більшість публікацій охоплюють загальні аспекти договірної роботи у Збройних Силах України, проте конкретне дослідження організації цієї роботи в рамках Міністерства оборони України залишається недостатньо розкритим, що залишає значний простір для подальших наукових розробок. 1. Чунаков Р. В. у своїх матеріалах конференції «Право національної безпеки та військове право: історія, сучасність і перспективи» зазначає важливість договірної роботи у військових структурах, однак не акцентує увагу на специфіці організації цієї роботи саме в Міністерстві оборони України [1, с. 53]. 2. Дубенко О. М. та Гоян В. І. розглядають правила здійснення договірної роботи з господарсько-правового аспекту, проте їх дослідження не застосовуються безпосередньо до військової сфери та Міністерства оборони України [2, с. 12]. 3. Іванов С. О. акцентує увагу на правовій природі договорів у контексті державних закупівель, проте не робить особливих висновків щодо специфіки укладання договорів саме в оборонному секторі [3, с. 245]. 4. Бородовський С. О. досліджує укладання, зміну та розірвання договорів у цивільному праві України, але не розглядає ці процеси в контексті Міністерства оборони [4, с. 19]. 5. Панасюк В. М. в своїй роботі описує правову основу господарської діяльності у Збройних Силах України, однак питання організації договірної роботи в структурах Міністерства оборони не є основним предметом дослідження [5, с. 106]. Таким чином, хоча в науковій літературі існують окремі роботи, що стосуються договірної роботи у Збройних Силах України в цілому, питання специфіки організації цієї роботи

у структурних підрозділах Міністерства оборони України залишається малодослідженим і потребує подальшого вивчення.

Результати дослідження. Міністерство оборони України активно укладає різноманітні договори для забезпечення обороноздатності держави, покращення умов для військовослужбовців і підтримки вітчизняного оборонно-промислового комплексу. Одним із головних напрямків є укладання імплементаційних угод, контрактів на постачання озброєння, а також угод із приватними виробниками, що включають державні гарантії. Кожен із цих договорів має свою специфіку та роль у загальній стратегії оборонного забезпечення. Одним із основних напрямів зовнішньої оборонної співпраці є укладання імплементаційних угод з міжнародними партнерами. Наприклад, Міністерство оборони України уклало кілька таких угод із Міністерством оборони Данії [6]. У межах цих угод чітко визначено проєкти, терміни фінансування та постачання озброєння. Партнери з Данії забезпечують Україну сучасними системами озброєнь, що є важливим елементом для зміцнення обороноздатності держави. Вони включають як постачання технічних засобів, так і навчання та підготовку українських військових, що дозволяє Україні значно поліпшити свої оборонні спроможності. Ці угоди також передбачають покрокове виконання домовленостей, що забезпечує постачання відповідних видів зброї і техніки, що необхідні для оперативних завдань Збройних Сил України. Такі угоди дають змогу Україні отримувати сучасне озброєння, не витрачаючи час на розробку нових технологій, а також сприяють зміцненню міжнародних зв'язків і співпраці в галузі безпеки.

Значну частину роботи Міністерства оборони складають контракти на постачання матеріально-технічних засобів для підтримки військових у польових умовах. Одним із таких важливих напрямків є укладання контрактів на постачання посиленних сухпайків для військовослужбовців. Наприкінці 2024 року Міністерство оборони розпочало укладання перших контрактів на постачання посиленних добових польових наборів продуктів № 15 для армії [7]. Це важливий етап у підвищенні якості харчування, оскільки правильне і збалансоване харчування є важливим фактором для ефективного виконання бойових завдань, а також для підтримки морального стану та здоров'я військовослужбовців. Контракти з постачальниками на ці набори вже укладено з трьома компаніями. Водночас угоди з двома іншими компаніями, які попередньо виграла тендери на окремі позиції, не були підписані через невідповідність їхніх документів тендерним вимогам. У зв'язку з чим Міністерство оборони оголосило повторні торги для заповнення цих лотів. Окрім вищезазначених договорів, Міністерство оборони України, також уклало перші контракти під державні гарантії з приватними виробниками вітчизняного оборонно-промислового комплексу [8]. Угода передбачає виготовлення та постачання спеціальних броньованих бойових машин та броньованих евакуаційних машин для Збройних Сил України. Загальна сума цих контрактів становить 4,4 мільярда гривень, що є значною підтримкою для вітчизняних виробників, які здатні забезпечити армію сучасною технікою. Контракти з державними гарантіями дають змогу підприємствам оборонної промисловості залучати кредити для фінансування виробничих потужностей, а держава гарантує погашення цих позик через бюджетні кошти. Це дозволяє масштабувати спроможності вітчизняних підприємств, які займаються виробництвом техніки з довгим циклом виробництва. Важливим аспектом є те, що ці угоди дають додатковий фінансовий інструмент для закупівлі високотехнологічної техніки, що потрібна для оборони держави. Що у свою чергу дозволяє Міністерству оборони не лише збільшити обсяги закупівель, а й сприяє покращенню технічної оснащення армії. Державні гарантії є важливим інструментом для підтримки обороноздатності країни, адже вони дозволяють залучати приватні підприємства до виконання стратегічно важливих замовлень, що є особливо важливим у часи війни, коли потрібно швидко і ефективно забезпечувати армію новими технологіями та засобами оборони. Крім цього, Міністерство оборони України укладає угоди з рекрутингами компаніями в рамках проєкту, спрямованого на підбір кадрів для Збройних Сил України. Ці угоди являють собою специфічні договори про співпрацю, в яких визначаються умови надання рекрутингових послуг для забезпечення потреб ЗСУ у фахівцях з різних цивільних спеціальностей. Один з таких договорів було укладено 20 листопада 2023 року між МОУ та компанією Work.ua, що передбачає надання рекрутингових послуг для системного підбору кадрів у Збройні Сили України. Згідно з угодою, Work.ua буде безкоштовно надавати послуги з підбору кадрів для ЗСУ, сприяючи залученню фахових спеціалістів, зокрема водіїв, слюсарів, газозварників, будівельників тощо, які мають досвід роботи у відповідних галузях. Цей підхід сприятиме більш ефективному комплектуванню військових частин фахівцями з цивільним досвідом. Перед цим, 13 листопада 2023 року, Міноборони уклало схожу угоду з іншою рекрутинговою платформою, Lobby X, що також передбачала надання послуг з підбору

кадрів для ЗСУ. Завдяки таким угодам, Збройні Сили України можуть оперативнo залучати кваліфікованих фахівців для виконання специфічних завдань [9].

Особливості організації договірної роботи у структурних підрозділах Міністерства оборони України регулюються наказом Міністерства оборони України від 29 грудня 2020 року № 500 «Про деякі питання організації роботи з договорами в Міністерстві оборони України» [10]. Вищезазначений нормативно-правовий акт затверджує «Інструкцію з підготовки, погодження, укладання, реєстрації, обліку, зберігання та контролю за виконанням договорів, що укладаються від імені Міністерства оборони України». Інструкція визначає чіткий порядок виконання всіх етапів роботи з договорами, починаючи від підготовки проєкту договору до його виконання та контролю. Зокрема, робота з договорами передбачає підготовку проєкту договору або розгляд проєкту, що надійшов від іншої сторони. Далі відбувається погодження проєкту договору заінтересованими структурними підрозділами, підписання договору, реєстрація, облік та зберігання укладених договорів та додаткових угод до них, а також здійснення контролю за виконанням договірних зобов'язань. Крім того, важливою частиною є підготовка звітності про стан роботи з договорами та надання пропозицій щодо вдосконалення цієї роботи. Особлива увага в Інструкції приділяється визначенню персональної відповідальності керівників структурних підрозділів Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України та інших органів військового управління за організацію та стан роботи з договорами. Керівники структурних підрозділів повинні забезпечити своєчасне виконання договірних зобов'язань, ефективне використання ресурсів і запобігання порушенням інтересів Міністерства оборони України. Дія цієї Інструкції не поширюється на міжнародні договори (окрім тих, що передбачають фінансові розрахунки в іноземній валюті), договори на виконання мобілізаційних завдань, договори щодо оцінки рухомого військового майна та деякі інші специфічні категорії договорів, що укладаються Міністерством оборони. Важливою частиною організації договірної роботи є також призначення відповідальних осіб у кожному структурному підрозділі, які здійснюють підготовку, погодження, укладання, реєстрацію та контроль за виконанням договорів. Ці особи несуть персональну відповідальність за правильність та ефективність виконання всіх етапів роботи з договорами. Процес підготовки та погодження проєктів договорів у Міністерстві оборони України здійснюється відповідно до вимог, установлених законодавством, зокрема, Цивільним, Господарським та Бюджетним кодексами України, а також іншими нормативно-правовими актами, що регулюють окремі види договорів. Цей процес також враховує типові та примірні договори, які є основою для укладання угод у відповідних сферах. Проєкти договорів, разом із додатками, готуються структурним підрозділом, до компетенції якого належить питання, що є предметом договору. Процес підготовки здійснюється в терміни, визначені законами України «Про публічні закупівлі» [11] та «Про оборонні закупівлі» [12], і не може перевищувати трьох робочих днів з моменту надходження документів. Зміст проєкту договору має включати умови, що стосуються предмету договору (найменування, кількість товарів, робіт і послуг, а також вимоги щодо їх якості), прав та обов'язків сторін, ціни договору, порядку розрахунків, строків виконання, відповідальності сторін та інших важливих аспектів. Крім того, обов'язково враховується антикорупційне застереження та санкційні умови. Особливості підготовки проєктів договорів на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення визначаються з урахуванням специфіки оборонних закупівель. Підготовка таких договорів здійснюється протягом 2 робочих днів після надходження комерційних пропозицій та відповідного рішення керівника підрозділу про початок роботи над проєктом договору. Після підготовки проєктів договорів вони підлягають погодженню відповідними службами та органами Міністерства оборони України. Проєкти договорів погоджуються з керівниками фінансово-економічної та юридичної служб, що підтверджує правильність встановлення цін та обсягів товарів, а також наявність бюджетних асигнувань. Підготовлені проєкти договорів обов'язково подаються для моніторингу ризиків до Департаменту внутрішнього аудиту Міністерства оборони, а також для перевірки на відповідність законодавству до Департаменту юридичного забезпечення. Всі проєкти договорів, після погодження з фінансовими та юридичними службами, підлягають юридичній експертизі, що проводиться відповідним департаментом. Візування документів здійснюється уповноваженими посадовими особами, при цьому на кожній сторінці проєкту договору вказуються підписи осіб, які здійснили погодження. В умовах воєнного стану процес погодження проєктів договорів набуває особливої значущості. У таких умовах строки погодження скорочуються до 24 годин з моменту надходження проєкту договору. Це дозволяє забезпечити оперативність укладання угод та їх відповідність вимогам безпеки й ефективності при здійсненні оборонних закупівель. Договори, в яких стороною є Міністерство оборони України, укладаються в письмовій формі. Залежно від кількості сторін

визначається кількість оригіналів договору. У разі, коли договір містить відомості, віднесені до державної таємниці, такий договір укладається у трьох примірниках, що забезпечує належну конфіденційність та захист державних інтересів. Після того, як проєкт договору отримує всі необхідні погодження, зазначені в інструкціях, він подається на підпис особам, уповноваженим підписувати документи від імені Міністерства оборони України. В умовах воєнного стану процедура подання на підпис та підписання проєктів договорів повинна бути завершена протягом 24 годин після отримання погоджень. Якщо в процесі погоджень з'являються зауваження чи пропозиції, проєкт договору підлягає доопрацюванню протягом максимального терміну у 48 годин. Важливим є забезпечення дотримання суворих термінів, що особливо важливо в умовах кризової ситуації, таких як воєнний стан. Делегування повноважень на укладання договорів здійснюється керівниками структурних підрозділів, на яких лежить відповідальність за виконання завдань, пов'язаних з предметом договору. Важливою умовою делегування є наявність відповідних положень в структурах підрозділів, що дозволяють здійснювати укладання договорів за визначеними напрямками. Крім того, для підготовки та оформлення проєктів довіреностей, необхідних для підписання договорів, передбачено погодження у ряді відомств, зокрема в Департаменті внутрішнього аудиту та Департаменті юридичного забезпечення Міністерства оборони України. Це дозволяє забезпечити належну правову основу для здійснення таких операцій. У процесі укладання договорів важливу роль відіграють різні підрозділи Міністерства оборони України. Серед них особливу роль у забезпеченні правової чистоти та відповідності договорів законодавчим вимогам відіграють такі департаменти, як Департамент політики закупівель та Департамент юридичного забезпечення. Перший відповідає за координацію закупівельної діяльності та забезпечення ефективності закупівельної політики в межах договорів, а другий – за правову перевірку та погодження проєктів договорів, що дає можливість запобігти юридичним помилкам або порушенням правових норм. Оформлення договору завершується підписанням уповноваженою особою, що засвідчується гербовою печаткою Міністерства оборони України. Це є офіційним підтвердженням, що договір набуває юридичної сили. Заборонено подавати на підпис документи без попереднього погодження з відповідними службовими особами, що забезпечують правильність та правову відповідність документів. Крім цього, процес реєстрації, обліку та зберігання договорів у Міністерстві оборони України є важливою складовою його організаційної діяльності, що забезпечує правильне документування та контроль за виконанням зобов'язань. Після підписання договору уповноваженою особою і його скріплення гербовою печаткою Міністерства, він підлягає реєстрації у системі електронного документообігу (СЕДО). Це забезпечує збереження необхідної інформації та можливість оперативного доступу до неї, що особливо важливо в умовах військового часу. Для реєстрації використовуються індекси, визначені для поштової кореспонденції, і зазначається номер та дата укладення договору. Зберігання договорів, включаючи додаткові угоди та документи, пов'язані з виконанням зобов'язань, здійснюється структурними підрозділами, що є розробниками відповідних договорів. Для договорів, які містять державну таємницю, їх зберігання покладається на режимно-секретні органи, що мають відповідний доступ до конфіденційної інформації. Крім того, всі договірні справи повинні зберігатися протягом трьох років після виконання зобов'язань, а у разі судових спорів – до їх остаточного вирішення. Захист даних та безпека інформації, що містить державну таємницю або службову інформацію, мають бути забезпечені згідно з вимогами законодавства, що регулює облік та знищення таких документів. Для доступу до електронних справ необхідно отримати відповідний дозвіл від керівників структурних підрозділів, а доступ до даних обмежується лише правом ознайомлення з їх змістом. Забезпечення контролю за виконанням умов договорів є важливим етапом у процесі їх обробки. За виконання зобов'язань відповідають посадові особи, які здійснюють постійний контроль та вживають заходів у разі виявлення порушень. У разі виявлення порушень у виконанні договору, керівництво повинно вжити відповідних заходів для усунення таких порушень та запобігання негативним наслідкам для Міністерства оборони України.

Висновки. Організація договірної роботи в структурних підрозділах Міністерства оборони України є важливою складовою ефективною діяльністю, особливо в умовах дії воєнного стану та ведення активних бойових дій. Загалом, договірна робота в Міністерстві оборони України має стратегічне значення для забезпечення обороноздатності країни, належна організація якої дозволяє забезпечити своєчасне постачання необхідних ресурсів, техніки, озброєння та послуг для армії, а також оптимізувати фінансові витрати та уникати правових ризиків, пов'язаних із неналежним виконанням договорів. Однак, незважаючи на наявність досягнень у реформуванні договірної діяльності, не врегульованими залишились питання недостатньої кваліфікації персоналу

в частині договірної права, що часто призводить до помилок в укладенні та виконанні контрактів. Крім того, відсутність єдиної електронної платформи для обробки договорів значно ускладнює процеси контролю та моніторингу виконання угод.

Задля вирішення викликів в сфері договірної роботи Міністерства оборони України пропонуємо наступне: по-перше, запровадити системне навчання для працівників договірних підрозділів з фокусом на договірне право та ефективне використання сучасних технологій для обробки та управління контрактами; по-друге, удосконалити систему електронного документообігу та забезпечити інтеграцію з іншими державними органами для зменшення бюрократичних бар'єрів; по-третє, впроваджувати міжнародні стандарти договірної роботи для підвищення ефективності та прозорості укладання угод.

Список використаних джерел:

1. Чунаков Р. В. Договірна робота у Збройних Силах України: матеріали. наук.-практ. конф. «Право національної безпеки та військове право: історія, сучасність і перспективи», м. Київ, 28 берез. 2019 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.
2. Дубенко О.М.; Гоян, В. І. Правила здійснення договірної роботи: господарсько-правовий аспект. 2017. Право і суспільство. Вип. 1. С. 1–12.
3. Іванов С. О. Правова природа договорів, укладених у межах здійснення державних закупівель. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2014. № 2. С. 235–245.
4. Бородовський, Станіслав Олександрович. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03; Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2005. 19 с.
5. Панасюк В. М. Правова основа господарської діяльності у Збройних Силах України. Правничий часопис Донецького університету, 2018, Випуск 1. С. 98–106.
6. Міністерство оборони України. САУ, ударні безпілотники, ракети: Україна уклала низку угод із Данією на закупівлю зброї. URL: <https://mod.gov.ua/news/sau-udarni-bezplotniki-raketni-ukrayina-uklala-nizku-ugod-iz-daniyeu-na-zakupivlyu-zbroyi-1> (дата звернення: 08.12.2024).
7. Посилені сухпайки для військових: у Міноборони уклали перші контракти на постачання. Медіа рішень. URL: <https://rubryka.com/2024/11/26/posyleni-suhrajku-dlya-vijskovyuh-uminoborony-uklaly-pershi-kontrakty-na-postachannya/> (дата звернення: 08.12.2024).
8. Міністерство оборони України уклало перші контракти під державні гарантії з приватним виробником. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/minoborony-uklaly-pershi-kontrakty-pid-derzhavni-garantiyi-z-pryvatnym-vyrobnykom/> (дата звернення: 08.12.2024).
9. Рекрутинг до ЗСУ: Міноборони уклало угоди вже з двома великими платформами для працевлаштування. 20 листопада 2023. URL: <https://texty.org.ua/fragments/111147/rekrutynh-dozsu-minoborony-uklalo-dohovir-z-workua/> (дата звернення: 08.12.2024).
10. Про деякі питання організації роботи з договорами в Міністерстві оборони України: Наказ Міністерства оборони України від 29.12.2020 № 500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0500322-20#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
11. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 08.12.2024).
12. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 N 808-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text> (дата звернення: 08.12.2024).